

A VÍZÜGY ÉS A TÁRSADALOM

*Perecsi Ferenc**

Ahhoz, hogy a vízügy társadalmi kapcsolatairól képet alkothassunk, magát a társadalmat kell először szemügyre vennünk. Az abban található munkamegosztás sajátos érdekviszonyokat szül, melyek egyezőségeket és ellentmondásokat egyaránt hordoznak.

Az igazán jó társadalom az lenne, melyben nincsenek az érdekek tekintetében ellentmondások. Nem nehéz azonban belátni, hogy ilyen (mármint: ellentmondás nélküli társadalom) a valóságban nem létezik. Többen megkísérelték kimondani és leírni a lehetséges társadalmi egyensúly lehetséges módozatait, ám ez szinte sohasem járt sikerrel. Nem is járhatott, hiszen a társadalom fejlődésének éppen az ellentmondás kialakulása és annak feloldására irányuló szüntelen törekvés a feltétele. E törekvés sikere vagy sikertelensége határozza meg egy adott társadalom vizsgált fejlődési szakaszának minőségét.

Mindezeket azért mondtam el, hogy belátható legyen: a vízügy társadalmi kapcsolatai (annak lehetőségei) csak a mindenkori társadalmi érdekviszonyok figyelembe vételével értelmezhetők és ítéltetők meg.

Ahhoz, hogy a vízügy mai - igen bonyolult - társadalmi kapcsolatait megítélhessük, nem árt a múltba visszatekintenünk. Ha ezt megtesszük, azt találjuk, hogy a vízügy társadalommal való kapcsolata mindig a vele szemben támasztott követelményekből volt levezethető.

Nagy árvizek - védekezni kell; védekezni kell - szervezet kell; szervezet kell - hozzáértő emberek kellene. Az állam mint a társadalmi érdek megtestesítője részéről a feltételek biztosítása kell. A vízügy mint az állami érdek hordozója részéről a szakmai feltételek biztosítása kell.

Az állampolgárt, az intézményt, a települést a védettség mértéke érdekli. A pénztelenséget - minden társadalmi formációban - magyarázni lehet, elfogadni viszont nem. Mégis, az állam lehetőségei és a társadalom igényei csak igen ritkán találkoznak.

Bizonyítható, hogy a vízügy társadalmi kapcsolatainak értékét (és megítélését) elsősorban az szabja meg, hogy az a társadalom által igényelt vízügyi feladatokat a kormányzat felé milyen igényesen tudja közvetíteni és elfogadtatni.

Az elmúlt időszak tapasztalatai azt is igazolják, hogy a szakterület szereptévesztése nem használ a társadalmi kapcsolatoknak. De a központi irányítás, illetve a túlzott központosítás - mint látható - nem használt a vízügynek (sem).

* *Perecsi Ferenc, főigazgató, Országos Vízügyi Főigazgatóság.*

Mindkét oldalon (fent és lent) a szereptévesztés azért következhetett be, mert az állami tulajdon fejlesztési és működtetési felelőssége e szinteken sohasem volt igazán nyilvánvaló, az állampolgár társult viszonya pedig sohasem öltött - nem ölthetett - tulajdonjellegét.

A vízügy azonban - a felsoroltak ellenére - "fent és lent" egyaránt bizalmat élvezett: a kormányzatnál, a területi végrehajtásban, de - nyugodtan mondhatjuk, - még a lakosságnál is. Ezt problémaérzékenységének (a társulati mozgalom kiszélesítése révén), operatív cselekvőkészségének (az 1965. évi dunai és az 1970-es tiszai árvizek megfogásával, valamint az azt követő szabolcsi vízellátási program megszervezésével) és szakmai felkészültségének egyaránt köszönhette.

Azt is mondhatjuk, hogy a vízügy az elmúlt időszakban minden közvetlenül profiljába tartozó feladatot a társadalom megelégedésére látott el. Ebben nagyban segítettek jól választott módszerei. Sokan még emlékeznek a megyei vízgazdálkodási bizottságokra (koordinatív szerepük nem vitatott), mindenki előtt ismeretesek társulataink önkormányzati működésének lehetőségei; a megyei önkormányzatok valószínűleg ma sem emlegetik rossz szájjal az évenkénti feladategyeztető megbeszéléseket, a területi vízügyi szervek hasonló indíttatású kezdeményezéseit.

A jó területi kapcsolatok azonban - láthatóan - nem voltak elégségesek a vízügy tekintélyének megőrzéséhez. A központi szervezet egyre gyengülő kormányzaton belüli és minisztériumközi munkája feszültségeket indukált. Pedig jó felső szövetség nélkül nem lehet a vízügy társadalmi problémájával mit kezdeni.

Egy csaknem egyedül keresztülverekedett Tisza II. beruházás (melynek mezőgazdasági és ipari hasznosságáról meg vagyok győződve), vagy a nagy társadalmi vihart kavarázó BNV ügye megrendítette a vízügy eddigi pozitív társadalmi megítélését és ezzel kapcsolatait is.

Ha kritikusan elemezzük a vízügy elmúlt időszaki magatartását, néhány példa azonnal szembetűnik:

- hajlamosak voltunk nagyobb feladatokra is vállalkozni, mint ami az erőnk-
ből tellett. Elhitettük a társadalommal, hogy mi arra is képesek vagyunk,
amire más nem képes; miközben
- saját állami feladataink megoldására (talán éppen az előzőek miatt) nem
maradt elég erő;
- hajlamosak voltunk a belterjességre. Ennek tipikus jele, hogy egy-két szak-
egyesületen kívül szinte sehol nem nyilvánultunk meg rendszeresen;
- a bezártságból, a tradíciókból és a jól szervezettségből egyenesen követ-
kezett az elbizakodottság, s ez kétségtelenül kárunkra van. Valószínűleg
eddig sokak számára azért nem volt ez feltűnő, mert e magatartásnak nem
volt módja a valósággal szembesülni;
- óriási a szakma hajlama a rutinszerűsége; miközben a társadalomban rob-
banásszerű változások vannak, gyakorlatunk csak később ébred, és már
csak konfrontálódni tud a kialakult helyzettel.

A felsoroltakból is világos - de más területeken szerzett tapasztalatok is igazolják -: bármilyen jó is egy szakterület gazdaságpolitikája, annak végrehajtására a

társadalommal való megismertetés és elfogadtatás nélkül nincs igazi esély. Több vízügyi szervezet tett már eredményes kísérletet épülő, vagy már megépült vízügyi létesítménynek a lakosság számára történő bemutatására. Ezt a gyakorlatot általánossá kell tenni. Biztosan kevesebb lesz a zokszó, ha a lakosság tudja, mi miért történik, és mi mennyibe kerül.

Volt idő, amikor a vízügynek igazán jó sajtója volt, mert ami a vízügyben történt, azt az újságírók, rádió-riporterek publikusnak tekintették. Ma is sokminden történik a vízügyben ami érdekes és izgalmas, de a mi dolgaink - még ha arról a köztársasági elnök beszél is - csak fizetett hírdetéssel publikusak. Szerencsére azonban számos olyan újságíró ismerek, aki tényszerűen közelít dolgainkhoz.

A vízügy korábbi jó "sajtójához", társadalmi megítéléséhez hozzátartozott, hogy dolgainkról érdekes könyvek jelentek meg. Mindenki emlékszik, hogy filmjeink is jól sikerültek. Elég, ha csak a "Merjetez nagyok lenni", "A szomszomság hátrái", "A Zala partjáról jelentjük", vagy a "Déli vízbázis" c. filmekre gondolunk. Valószínűleg nem véletlen, hogy az utóbbi évek ilyen művekkel nem jeleskedtek.

Ahhoz, hogy a nyilvánossággal, a társadalommal megfelelő kapcsolatot alakíthassunk ki, a szükséges és szakszerű tájékoztatásra a szervezeten (a vízügyön) belül kell felkészülni. Az első szabály: jó szakmai és területi ismeretek nélkül nem lehet helyes információt adni. A szervezet - felkészületlen egyedeit küldve a tájékoztatás mezejére - úgy járhat, mint az az edző, aki tanulatlant küld a "ringbe" profi ellen: ki fogják ütni. Nem véletlen, hogy az angolok oly sokat adnak vízügyi szervezeteikben a társadalom felé megnyilatkozó munkatársaik kiképzésére. Ők nem engedhetik meg maguknak, hogy nyeretlent küldjenek a "ringbe". És ha mindez igaz volt eddig, még igazabb most a rendszerváltás idején, ahol minden szó számít, és minden szám (melyet kimondunk) kontrollra számíthat.

A vízügy és a társadalom kapcsolatának jövője attól függ, hogy

- egyrészt, sikerül-e tanulni az előző időszak tapasztalataiból;
- másrészt, képesek vagyunk-e helyes stratégiai célokat megfogalmazni, a megvalósítás feltételeit kialakítani (biztosítani), és a végrehajtáshoz szövetségeseket találni;
- végül: mindezt el tudjuk-e fogadtatni a társadalommal (akikért az egészet csináljuk).

Első feladatunk annak felismerése, hogy csak felelősségi körünk szerint vállalkozunk bármilyen feladat végrehajtására. Így például bármilyen vonozó lehet a Dráva hasznosítása (ezen belül a Gyurgyeváci Vízlépcső építése), tudatosítani kell (és ezt meg is tettük), hogy az 96 %-ban energetikai érdekű, ezért az elhatározástól kezdve a végrehajtásig az ipari tárca érdekkörébe tartozik. Azt a 2-2 %-ot, mely a vízi közlekedést és a vízügyet terheli, nyugodtan vállaljuk mint saját dolgunkat. Hasonló a helyzet a mezőgazdasági vízhasznosítás tekintetében is. Itt is a mezőgazdaság igényének kell meghatározónak lennie.

A környezetvédelemmel való kapcsolat a közeljövő döntő tényezője lesz, ezért műveink környezeti hatására igen nagy gondot kell fordítanunk. Ha valamelyik terület állandó nyíltságot - és társadalmi kontrollt - igényel, az éppen ez az.

Az ipar - hatásai tekintetében - talán a legnagyobb odafigyelést igényel majd. A támogatás elvét fenntartva igyekszünk olyan kapcsolatot kialakítani és fenntartani, mely mind az új létesítmények, mind a rekonstrukciók takarékos vízhasználát és az előírások szerinti szennyvízkibocsátását lehetővé teszi.

Tisztában vagyunk azzal, hogy a társadalom, a közvélemény szimpátiája csak szívós munkával nyerhető vissza és tartható meg. Valamely szervezet és a társadalom kapcsolatáról tudjuk, hogy az kétirányú. Nem elég a szervezet helyzetéről tájékoztatni a társadalmat. Elveszett az a szervezet, amelyik a társadalom dolgaiban nem tájékozott.

Szervezeteinktől elvárjuk tehát, hogy a társadalom (a terület) problémáiról kellően tájékozottak legyenek (ehhez "be kell épülni" a helyi társadalom szervezeteibe), az így szerzett ismereteket munkájukban hasznosítsák, illetve felügyeletük felé korrekt módon közvetítsék.

A vízügy felső vezetésétől joggal elvárható a már jelzett ismeretek feldolgozása, kormányzati megjelenítése és az ehhez igazodó döntések kikényszerítése.

Ahhoz, hogy a társadalom megismerje a vízügyet, folyamatos és korrekt informálás szükséges. Ezért át kell alakítani sajtó- és propaganda-munkánkat az irányításban és a végrehajtásban egyaránt.

Ez azt jelenti, hogy

- korrekt információt kapjon a vízügy dolgairól minden újságíró, aki arra kíváncsi;
- rendszeres időszakos sajtótájékoztatókkal kell segíteni a nyilvánosság informálását.

A vízügyi irányítás a maga részéről azon van, hogy a rádióban és a televízióban legyen a szakmának tíz perce, ahol aktuális problémáink szóba jöhetnek. A rádióhallgatók és a tv-nézők tanúsíthatják, hogy ez ma már működik. Takarékosági propaganda-filmjeink mintájára népszerűsítő rövidfilmekkel igyekszünk tudtára adni a közvéleménynek, amiről a vízüggyel kapcsolatban tudnia kell. Szakfilmjeink repertoárjának bővítése mellett egy-egy időszak cselekvését felölelő film készítésére is vállalkozunk.

Önkormányzati kapcsolataink szorosabbá fűzése érdekében minden lehetséges eszközt felhasználunk. Ennek bizonyítéka ez a konferencia is.

A vízügy helyét a társadalomban igazán ma még nem mutattuk meg. Itt az ideje, hogy így is megmérjük magunkat. Szeretnénk, ha a társadalom - megismerve mindezeket - reális képet alkotna rólunk.